

VERNIEUWINGEN IN HET VENNOOTSCHAPSRECHT

door Prof. Mr. C. A. Boukema

Inleiding

Het Nederlands vennootschapsrecht ondergaat tal van ingrijpende wijzigingen. Dagbladen en vakpers maken herhaaldelijk melding van wetsontwerpen en voorstellen tot nieuwe wijzigingen. In dit artikel wordt een overzicht gegeven van de veranderingen, welke in de wettelijke regeling van het vennootschapsrecht zullen worden aangebracht. Voor een goed inzicht in deze veranderingen is het nodig onderscheid te maken tussen de drie vernieuwingsgolven, welke het vennootschapsrecht zo zeer in beweging hebben gebracht.

1 De hercodificatie van het privaatrecht

Zoals bekend, is na de tweede wereldoorlog de wetgever begonnen het privaatrecht opnieuw te codificeren. Het grote aantal wijzigingen in de bestaande wetboeken (B.W. en W.v.K.), de vele wetten over afzonderlijke onderwerpen (Coöperatieve Vereniging, Stichting, C.A.O., pacht, octrooi, merk etc.) en de jurisprudentie omtrent onderwerpen als natuurlijke verbintenis, eigendomsoverdracht tot zekerheid etc. maken het huidige privaatrecht onoverzichtelijk en ook voor juristen vaak moeilijk toegankelijk. De omvangrijke en moeizame arbeid der hercodificatie heeft geleid tot ontwerpen voor 6 van de in totaal 9 boeken, waarvan thans 3 door het parlement zijn behandeld, n.l. Boek 1 personen- en familierecht, Boek 2 rechtspersonen en Boek 4 erfrecht. Boek 1 is per 1 januari 1970 ingevoerd. De invoeringswet van Boek 2, waarin o.m. de wettelijke regeling van de N.V. is opgenomen (zie hierna ad 1) is onlangs bij de Tweede Kamer ingediend.

2 De herziening van het ondernemingsrecht

De binnen het wettelijke kader van het huidige N.V.-recht gegroeide verzelfstandiging van vooral de grote onderneming en de daarmee samenhangende machtsverschuivingen binnen de N.V. enerzijds en de gewijzigde maatschappelijke opvattingen omtrent de medezeggenschap van de werknemers en de publieke verantwoording door de onderneming anderzijds, zijn oorzaak van de tweede vernieuwingsgolf.

Over deze materie heeft de door de minister van justitie ingestelde commissie Verdam in 1965 een rapport gepubliceerd, dat ook in dit tijdschrift¹⁾ uitvoerig is besproken. Dit rapport „Herziening van het ondernemingsrecht” is gevolgd door vier adviezen van de Sociaal-Economische Raad; in 1966 over de jaarverslaggeving, in 1967 over het enquêterecht, in 1968 over de ondernemingsraden en in 1969 tenslotte het meest opzienbarende advies over de structuur van de onderneming, waarin wordt voorgesteld bij grote N.V.'s een Raad van Commissarissen verplicht te stellen, de wijze van benoeming te wijzigen en zijn bevoegdheden uit te breiden.

¹⁾ M.A.B. 39e jaargang No.'s 5 en 6, mei en juni 1965, blz. 165-231

Al deze adviezen zijn weer gevolgd door wetsontwerpen (zie ad 2), welke door het parlement in behandeling zijn genomen.

3 De harmonisatie van het vennootschapsrecht van de lidstaten der Europese Gemeenschappen

Teneinde de beperkingen van de vrijheid van vestiging voor onderdanen van een lidstaat op het grondgebied van een andere lidstaat geleidelijk op te heffen, kent art. 54 van het E.E.G.-verdrag aan de Raad van Ministers en de Europese Commissie een aantal bevoegdheden toe. Op grond van lid 3 sub g van dit artikel kan de Raad richtlijnen²⁾ vaststellen om, voor zover nodig, de waarborgen te coördineren welke in de lidstaten worden verlangd van de vennootschappen om de belangen te beschermen van de deelnemers in die vennootschappen en van derden.

De Europese Commissie heeft in 1964 een voorstel voor een eerste richtlijn bij de Raad ingediend, welke in 1968, aanzienlijk gewijzigd, door de Raad is vastgesteld. Deze eerste richtlijn heeft betrekking op drie onderwerpen, n.l. de openbaarmaking van akten en gegevens, de rechtsgeldigheid van verbintenissen en de nietigheid van de vennootschap. Teneinde de bestuurlijke en wettelijke voorschriften aan deze richtlijn aan te passen, is door de minister van justitie op 4 november 1960 een aanpassingsontwerp ingediend (zie 3.1.). Na een door de Commissie Vennootschapsrecht uitgebracht advies is op 8 juni 1970 een ontwerp ingediend voor een Wet op de Besloten Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (B.V.), waarbij tevens een regeling is opgenomen voor de publicatie van, en de controle op de jaarrekening, zowel van de B.V. als van de N.V. (zie 3.2.).

Dit jaar zijn door de Europese Commissie voorstellen ingediend voor de vaststelling van een tweede en derde richtlijn. De tweede richtlijn zal regelingen voorschrijven voor de oprichting van N.V.'s, i.h. b. de storting op de aandelen, voor de kapitaalbescherming (regels omtrent winstuitkering en inkoop van eigen aandelen) en voor emissies. De derde richtlijn zal een regeling voorschrijven waarbij de juridische fusie (zie hieronder ad 1) wordt gereglementeerd met het oog op de belangen van aandeelhouders en werknemers. In beide richtlijnen is een belangrijke rol toegekend aan het in een rapport neergelegde oordeel van een openbare registeraccountant. In de tweede richtlijn m.b.t. de storting op aandelen op andere wijze dan in geld en in de derde richtlijn m.b.t. de omwisselingsverhouding, zoals deze in het fusievoorstel van de fuserende vennootschap moet worden opgenomen. Richtlijnen omtrent de structuur, de jaarrekening en de aandeelhoudersvergadering van de N.V. zijn in voorbereiding.

Hiermee zijn de belangrijkste vernieuwingen in het vennootschapsrecht aangegeven. Indien men daarbij bedenkt, dat

- het vennootschapsrecht ook op incidentele punten steeds wijziging onder-

²⁾ Richtlijnen in de zin van het E.E.G.-verdrag zijn geen vrijblijvende aanwijzingen maar doen verplichtingen ontstaan voor de lidstaten. In dit geval om de nationale wetgeving t.a.v. het vennootschapsrecht aan te passen.

gaat; zo is een wetsontwerp ingediend voor wijziging van art. 36 e W.v.K. waarbij aan de departementale praktijk om alvorens een verklaring van geen bezwaar te geven op de akte van oprichting van N.V.'s de (financiële) anteceden ten van de oprichters te onderzoeken, een wettelijke basis wordt gegeven;

- dit jaar een S.E.R.-fusie-code in werking is getreden waarbij gedragsregels worden gegeven voor fusies, die door een openbaar aanbod op aandelen tot stand komen (zie hieronder ad 1), en waarvan het niet onwaarschijnlijk is, dat deze in een wettelijke regeling zal worden omgezet;

- een wet inzake zetelverplaatsing van N.V.'s en andere rechtspersonen in bijzondere omstandigheden binnen het koninkrijk van kracht is geworden (besproken door Reijn, M.A.B. 43e jaargang, sept. 1969, blz. 388-394);

- op grond van art. 220 van het E.E.G.-verdrag een verdrag is gesloten over de erkenning van vennootschappen en verdragen worden voorbereid inzake zetelverplaatsing en internationale fusie binnen de gemeenschap, kwesties waar vooral fiscale problemen een rol spelen;

- door de Europese Commissie een voorstel is ingediend bij de Raad voor instelling van een nieuwe rechtsvorm, de Europese N.V., dan zal het duidelijk zijn, dat het ondernemingsrecht ook de komende jaren nog wel in beweging zal blijven.

ad. 1. Vernieuwingen ten gevolge van de hercodificaties (Wetsontwerp No. 11005)

De vernieuwingen welke tot stand zullen komen bij de invoering van Boek 2 van het N.B.W. zijn weinig spectaculair, de invoering ervan zal voor het rechtsleven niet met een schok gepaard gaan. De hercodificatie heeft dan ook niet ten doel nieuw recht te scheppen, maar geldend recht op meer systematische wijze vast te leggen. Veel van wat thans jurisprudentierecht is zal dan in wettelijke regels zijn opgenomen. Dogmatische verbeteringen zullen worden doorgevoerd, bv. de regeling van de ongeldigheid van besluiten (zie hierover MAB 70, blz. 348 e.v.) Voorts zal vennootschapsrecht, dat berustte op departementale praktijk een wettelijke grondslag krijgen. Zo zal inkoop van eigen aandelen statutair slechts zijn toegelaten tot max. 50% van het geplaatste kapitaal.

Nieuw is de regeling van de *fusies*. In die gevallen waar thans wordt gesproken van fusie vindt economisch-organisatorisch wel een samensmelting plaats, juridisch niet. Juridisch vindt er hetzij een ontbinding van de vennootschap en overdracht van het bedrijf plaats, hetzij een aandelentransactie, soms voorafgegaan door een openbaar bod op de aandelen. Artikel 2.1.12 van het NBW schept nu de mogelijkheid voor een juridische fusie. Door de algemene vergadering van elk der fuserende rechtspersonen moet een besluit tot samensmelting worden genomen. Dit besluit kan inhouden, dat de een in de ander opgaat, maar ook dat een nieuwe rechtspersoon wordt opgericht. Het fusiebesluit moet worden openbaargemaakt en wordt pas effectief als een departementale verklaring van geen bezwaar is verkregen.

Bij de aanbieding van het ontwerp van Boek 2 schreef de opsteller, Prof.

Meijers, in 1954 als toelichting bij Titel III: „In de wettelijke regeling der naamloze vennootschappen worden slechts weinige wijzigingen voorgesteld, daar deze wet van nog betrekkelijk jonge datum is en in het algemeen goed voldoet”. Deze opmerking wordt thans niet algemeen meer onderschreven. Dat het tweede boek van het NBM bij de invoering ingrijpende wijzigingen blijkt te bevatten, is echter niet een uitvloeisel van het streven tot hercodificatie, maar is een gevolg van de onder 2 en 3 te bespreken punten.

ad 2. Vernieuwingen als gevolg van de herziening van het ondernemingsrecht

2.1 Het ontwerp van wet op de jaarrekening van ondernemingen; No. 9595
Dit wetsontwerp geeft hoofdzakelijk regels voor de *inhoud* van de jaarrekening van N.V.'s, Coöp. Verenigingen, Onderlinge Waarborgmaatschappijen en landbouwcredietbanken met een coöperatief karakter. De vaststelling, goedkeuring, controle en publicatie van de jaarrekening komt hieronder ter sprake (2.4 en 3.2.2.). De wet verstaat onder jaarrekening de balans en de winst- en verliesrekening tezamen met de toelichting op deze stukken. Dit houdt in dat indien de wet de vermelding van bepaalde gegevens voorschrijft, daaraan ook kan worden voldaan door deze op te nemen in de toelichting.

Hoofdstuk I bevat enige algemene bepalingen, waaronder het voorschrift, dat de jaarrekening een zodanig inzicht moet verschaffen, dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd omtrent het vermogen en het resultaat van de onderneming (art. 2) en de bepaling, dat de waardering van de activa en de passiva moet voldoen aan normen, die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd (art. 5). Hoofdstuk II bevat bepalingen over de balans en hoofdstuk III bepalingen over de winst- en verliesrekening. Deze, soms tot in details afdalende, bijzondere bepalingen hebben het karakter van minimumvoorschriften. Of het verstrekken van andere of nadere gegevens nodig is, moet aan de hand van de algemene bepalingen worden uitgemaakt. Hierbij sluit aan de regeling in hoofdstuk IV nopens de nakoming van deze voorschriften. Iedere belanghebbende kan zich tot (de nieuw in te stellen ondernemingskamer van) het Gerechtshof te Amsterdam wenden en van de betreffende onderneming in rechte vorderen haar jaarrekening in te richten overeenkomstig bij rechterlijk bevel te geven aanwijzingen. Bij dit rechterlijk bevel wordt de in de wet neergelegde norm voor het bijzondere geval geconcretiseerd. Wordt aan dit bevel niet voldaan, dan kan een strafsanctie in werking treden.

Voor een bespreking van de voorschriften welke voor de jaarrekening zullen gelden moet ik verwijzen naar uitvoerige beschouwingen in de vakliteratuur³⁾. Volledigheidshalve zij nog vermeld dat behalve door de bij M.v.A. reeds aangekondigde wijzigingen ook door amendementen van de Tweede Kamer enige veranderingen zijn aangebracht. De gewoonte om in de jaarreke-

³⁾ Groeneveld T.V.V.S. 11e jaargang No. 6, juni 1968 blz. 133-144 en Timmer, M.A.B. juni 1968, blz. 298-320, waar opgave van literatuur. Hieraan kan worden toegevoegd Van de Graaf, De Accountant, jg. 75, maart '69, blz. 273-285 (voorlopig verslag) en jg. 76, november '69, blz. 97-107 (memorie van antwoord).

ning ook de overeenkomstige cijfers van het voorgaande jaar te vermelden, wordt wettelijk verplicht gesteld. Voorts is een ontheffingsmogelijkheid ingevoerd van de verplichting tot afzonderlijke vermelding van voorraden gespecificeerd naar soort (art. 16), van vorderingen gespecificeerd in groepen (art. 17) en van lonen en sociale lasten (art. 18). De ontheffing geldt alleen voor ondernemingen, die aan publicatieplicht zijn onderworpen (zie 3.2.2.) en kan worden verleend door de minister van economische zaken indien de afzonderlijke vermelding van deze gegevens „de onderneming, gezien haar omvang en de beperktheid van de soorten goederen of diensten die zij levert in de mededinging ernstig zou schaden”.

De positie van de *accountant* zal na inwerkingtreden van de wet ook verandering ondergaan. Niet in die zin dat hij zijn taak op andere wijze zal moeten gaan uitvoeren. De wetgever heeft daaromtrent geen voorschriften gegeven die strijdig zijn met de thans gangbare opvattingen⁴). Wel zal veel van wat tot nog toe gebruikelijk was het karakter krijgen van formeel juridische verplichting.

De onderneming, die wettelijk of statutair verplicht is een accountant te benoemen (zie 3.2.2), moet de accountantsverklaring bij de jaarrekening overleggen. Ten aanzien van de inhoud van deze verklaring wordt slechts voorgeschreven, dat vermeld moet worden, indien en voorzover de jaarrekening niet aan de bepalingen van de wet voldoet. Volgens de M.v.T. wordt hiermee tot uitdrukking gebracht dat de accountantsverklaring mede een rol speelt bij het toezicht op de naleving van de wet. Deze opmerking sluit aan bij art. 33 lid 5, waarin wordt bepaald, dat in procedures over de jaarrekening van een onderneming door de ondernemingskamer niet wordt beslist dan nadat de deskundige, die met het onderzoek van de jaarrekening is belast geweest, is gehoord althans is opgeroepen. Een bepaling, die het vraagstuk van het beroepsgeheim van de accountant raakt⁵).

Bij M.v.A. aan de Eerste Kamer heeft de minister laten weten, dat hij van plan is de wet per 1 mei 1971 te doen ingaan. Dit zal meebrengen, dat de jaarrekening van een N.V. of Coöp. Ver., die na die datum wordt afgesloten, aan de wettelijke vereisten zal moeten voldoen. Loopt het boekjaar gelijk met het kalenderjaar, dan zal dat zijn de jaarrekening over het jaar 1971 (zie ook 3.2.2. slot). De wet heeft inmiddels het staatsblad bereikt (Stb. 1970, No. 414).

2.2 *Het wetsontwerp herziening van het enquêterecht, No. 9596*

Anders dan bijvoorbeeld het Engelse recht kent de Nederlandse wet geen bijzondere bescherming van aandeelhouders, die een minderheidsgroep vormen. De enige bevoegdheid, die aan een minderheid van aandeelhouders uitdrukkelijk is toegekend, is het recht om bij de rechtbank een verzoek in te dienen tot het instellen van een onderzoek naar het beleid en de gang van zaken van de vennootschap. De wettelijke regeling van dit enquêterecht is echter zo gebrekkig, dat de bevoegdheid vrijwel nooit is uitgeoefend. Het

⁴) vgl. Smeele, De wet op de jaarrekening en de accountant, inaug. rede, Tilburg 1970.

⁵) zie Smeele, t.a.p.

wetsontwerp, dat in 1968 door het parlement in behandeling is genomen, poogt deze dode letters nieuw leven in te blazen door de groep van ondernemingen waarbij het enquêterecht kan worden toegepast alsmede de kring van degenen die daarop een beroep kunnen doen drastisch uit te breiden en bovendien de rechter de bevoegdheid te geven maatregelen te nemen indien uit het onderzoek wanbeleid blijkt.

De mogelijkheid van een enquête zal gelden voor elke N.V. en Coöp. Ver. Een verzoek daartoe kan worden gedaan door houder(s) van aandelen of van certificaten van aandelen welke tezamen minstens 1/10 of een nominale waarde van f 500.000,- van het geplaatste kapitaal vertegenwoordigen en - bij een Coöp. Ver. - door 1/10 of 300 van het ledental. Voorts kan een enquête worden verzocht - en daarmee wordt voor het eerst de werknemer uitdrukkelijk een plaats in het vennootschapsrecht toegekend - door een vereniging van werknemers, die leden telt in de betreffende onderneming, tenminste 2 jaar rechtspersoonlijkheid bezit, krachtens haar statuten ten doel heeft de behartiging van de belangen van haar leden en als zodanig in de bedrijfstak of de onderneming werkzaam is (nieuw art. 53 W.v.K.). De vereniging moet, alvorens het enquêteverzoek in te stellen, het advies van de ondernemingsraad inwinnen.

Het verzoek moet worden ingediend bij de ondernemingskamer van het Hof te Amsterdam, dat ook bij de wet op de jaarrekening een belangrijke rol is toebedeeld. De rechter moet nagaan of er gegronde redenen zijn om aan een juist beleid te twifelen en bij een bevestigend antwoord één of meer personen aanwijzen die met het onderzoek zullen worden belast. Ook de Procureur Generaal kan om redenen van openbaar belang een onderzoek vorderen.

Blijkt uit het onderzoek, dat van wanbeleid sprake is, dan kan de ondernemingskamer een aantal in de wet met name genoemde voorzieningen treffen, nl. schorsing of vernietiging van besluiten van een der organen van de vennootschap, schorsing of ontslag van bestuurders of commissarissen, tijdelijke aanstelling van zo'n functionaris, tijdelijke afwijking van de statuten en ontbinding van de vennootschap.

Het valt op, dat zelfs indien wanbeleid is gebleken, de rechter niet de bevoegdheid heeft om, zoals door de meerderheid van de S.E.R. is bepleit, de ondernemingsleiding op te dragen positieve maatregelen te nemen. Het gehele wetsontwerp ademt een geest van uiterste behoedzaamheid. De nodige waarborgen zijn getroffen om een te lichtvaardig gebruik van het enquêterecht tegen te gaan en met grote zorg is geprobeerd de ondernemersvrijheid onaangetast te laten. Zo zal, alvorens een enquêteverzoek kan worden ingesteld, de onderneming van de bezwaren op de hoogte moeten worden gebracht en in de gelegenheid zijn gesteld de bezwaren te onderzoeken en maatregelen te nemen. Voorts kan de ondernemingskamer haar beslissing om maatregelen te nemen voor een bepaalde termijn aanhouden, teneinde de onderneming de gelegenheid te geven aan het wanbeleid een einde te maken of de gevolgen zoveel mogelijk te beperken (art. 53a lid 1 en art. 54 lid 4). Het ontwerp is het vorig jaar ook door de Eerste Kamer aanvaard en op 10 september j.l. in het Staatsblad geplaatst (No. 411).

2.3 *Het ontwerp van Wet op de Ondernemingsraden No. 10335*

In 1950 werd de Wet op de Ondernemingsraden van kracht. De bestuurder van een onderneming met 25 of meer werknemers werd verplicht een Ondernemingsraad (hierna aan te duiden als OR) in te stellen. De taak van de OR was naar vermogen bij te dragen tot een zo goed mogelijk functioneren der onderneming onder erkenning van de zelfstandige functie van de ondernemer. De wetgever stond een orgaan voor ogen waarin overleg tussen leiding en vertegenwoordigers van het personeel plaats zou kunnen vinden en ging daarbij uit van een parallelie van belangen welke de betrokkenen bij een goede gang van zaken in de onderneming hebben. Beslissingsbevoegdheden had de OR niet.

Lang niet in alle ondernemingen is tot instelling van een OR overgegaan. In een enkel geval hebben de vakbonden door een staking de instelling van een OR kunnen afdwingen, maar het merendeel van de ondernemers, vooral in de categorie 25-100 werknemers, bleef - daar de wet geen sanctie bevatte - straffeloos in gebreke. Uit sociaal-wetenschappelijk onderzoek⁶) in bedrijven waar een OR functioneerde, bleek dat het merendeel der betrokkenen geen negatieve houding aanneemt tegenover de OR, maar dat men over het algemeen weinig tevreden is over wat er tot nu toe bereikt is. Over taak en doelstellingen van de OR en mitsdien over de gewenste verbeteringen lopen de meningen uiteen.

Een aanzienlijk aantal ondernemingsleiders beschouwt de OR toch voornamelijk als een middel om genomen beslissingen „naar beneden te verkopen”, terwijl het uitvoerend personeel bij de OR primair denkt aan een middel om de belangen van het personeel te behartigen. Het onderzoek geeft steun aan de opvatting, dat een OR waar de belangenbehartiging op de voorgrond staat, zeker niet slechter functioneert dan een OR waar vooral overleg over ondernemingsaangelegenheden wordt nagestreefd en een belangenconfrontatie wordt vermeden.

Dat deel van de bestuurders, dat medezeggenschap van de OR wenselijk acht, denkt daarbij uitsluitend aan arbeidsomstandigheden, sociale voorzieningen etc. Uit de scores onder de arbeiders blijkt dat de wens tot medebeslissing eveneens het sterkst op deze onderwerpen is gericht. Duidelijk is geworden, dat de functionering van de OR mede bepaald wordt door de gehele structuur van het bedrijfsregiem. De mate van interne delegatie en de mogelijkheid tot werkoverleg spelen daarbij een grote rol.

In artikel 2 van de nieuwe wet is het dualistische karakter van de OR tot uitdrukking gebracht door te bepalen, dat de instelling van een OR geschiedt „ten behoeve van het *overleg met* en de *vertegenwoordiging van* de in de onderneming werkzame personen”. De bestuurder blijft voorzitter van de OR (art. 8); van een Personeelsraad, zoals in de 2e kamer door D'66 is bepleit, wil de wetgever niets weten. Teneinde het overleg meer inhoud te geven schept art. 16 de mogelijkheid om, op uitnodiging van de OR of van de

⁶) Zie voor een samenvatting van een aantal rapporten de M.v.T. bij het wetsontwerp, voor een overzicht de artikelen van Drenth, Lammers en Teulings in *Mens en Onderneming*. 22e jaargang, januari '68, blz. 12-60 en E. D. J. de Jongh, *Sociaal Beleid en medeverantwoordelijkheid van arbeiders*, diss., V.U. 1969.

voorzitter, deskundigen de vergaderingen te doen bijwonen. In bepaalde gevallen zijn commissarissen verplicht de vergadering bij te wonen.

In art. 18, lid 1, komt het karakter van de OR als belangenbehartigingsorgaan tot uiting. Volgens deze bepaling zijn de gekozen leden van de OR gerechtigd om een bij reglement te bepalen aantal uren per maand gezamenlijk overleg te plegen al dan niet tezamen met andere personen. Het hieronder (2.4.) te bespreken wetsontwerp bevat een onderwerp waarbij zulk vooroverleg noodzakelijk lijkt, nl. het indienen en beoordelen van voordrachten voor commissarissenbenoemingen. Aandacht verdient voorts art. 28, waarin de OR wordt opgedragen naast de naleving van de wettelijke voorschriften op het gebied van de arbeidsvoorwaarden en de bescherming van de werknemers, ook het werkoverleg en de spreiding van de bevoegdheden in de onderneming te bevorderen.

Een OR moet worden ingesteld in „*elk in de maatschappij als zelfstandige eenheid optredend organisatorisch verband, waarin krachtens arbeidsovereenkomst arbeid wordt verricht*” en „*waarin in de regel tenminste 100 personen uit hoofde van arbeidsovereenkomst werkzaam zijn*” (art. 2 lid 1 jo. art. 1 lid 1 sub c). Het aantal werknemers is dus van 25 op 100 gebracht. Wel kan de SER bij verordening voor bepaalde groepen van ondernemingen de grens weer op 25 stellen. Voorts is de minister bij motie door de tweede kamer gevraagd het advies van de SER in te winnen over de wijze waarop voor ondernemingen met minder dan honderd werknemers aangepaste vormen van inspraak kunnen worden gerealiseerd.

Verder valt op dat het begrip onderneming in de wet zeer ruim is gedefinieerd. Niet alleen N.V.'s maar ook (Coöp.) Verenigingen en Stichtingen kunnen er onder vallen, zowel bedrijven met als zonder winststreven, zoals ziekenhuizen. Gelet op de, ook in de vrije beroepen, toegenomen neiging tot concentratie zullen in meerdere mate ook assurantiemakelaars, organisatiebureaus en accountantskantoren tot instelling van een OR moeten overgaan. In meer dan één gemeente gelegen onderdelen van eenzelfde organisatorisch verband worden, indien deze onderdelen als eenheid zelfstandig naar buiten optreden, als afzonderlijke ondernemingen beschouwd. De wet bevat een summier regeling van de thans wel toegepaste Centrale Ondernemingsraad welke in geval een onderneming meerdere vestigingen heeft door de ondernemer kan - en, indien een OR de wens daartoe te kennen geeft, moet - worden ingesteld (art. 33-35).

Overheidsorganisaties en -bedrijven, die niet in een privaatrechtelijke rechtsvorm worden gedreven, zijn van de werking der wet uitgesloten (art. 2 lid 1 jo. art. 1 lid 1 sub d). De SER heeft tenslotte de bevoegdheid een bedrijfstak of een onderneming vrijstelling te verlenen van de verplichting tot instelling van een OR (artt. 4 en 5).

Het aantal leden dat in de OR zitting heeft is afhankelijk van het aantal werknemers in de onderneming. Zij worden gekozen uit personen die tenminste 3 jaar in de onderneming werkzaam zijn door alle werknemers die één jaar in het bedrijf werkzaam zijn (art. 6). Op aandrang van de 2e kamer heeft de regering de, reeds verlaagde, leeftijdsgrens van 18 jaar laten vallen. Erkende werknemersorganisaties, die leden tellen in onderneming kunnen kandida-

tenlijsten indienen. Daarnaast kunnen ook 1/3 of minstens 30 van de ongeorganiseerde werknemers kandidatenlijsten indienen (art. 9). De OR moet minstens 6 X per jaar vergaderen. Twee vergaderingen moeten gewijd zijn aan een bespreking van de algemene gang van zaken in de onderneming in aanwezigheid van commissarissen, of, indien het een vereniging of stichting betreft, van het bestuur. Ook de jaarrekening moet daarbij worden besproken, met dien verstande, dat, indien de onderneming niet tot publikatie verplicht is (zie 3.2.2.), de ondernemer kan volstaan met overlegging van een aantal - met name in de wet genoemde - financiële gegevens (artt. 23 en 24).

Daarmee kom ik aan de kern van de wet, nl. de *bevoegdheden* van de OR. Het gaat hierbij om een drietal categorieën. In de eerste plaats een aantal met name genoemde ingrijpende bedrijfsbeslissingen m.b.t. de overdracht, belangrijke organisatorische wijzigingen dan wel inkrimping, uitbreiding, beëindiging van het bedrijf, wijziging van de vestigingsplaats, of duurzame samenwerking met een andere onderneming. Alvorens deze beslissingen worden genomen moet de OR om advies worden gevraagd, waarbij de beweegredenen en de sociale gevolgen van de beslissing aangegeven moeten worden. Indien echter - aldus de door de 2e Kamer geamendeerde tekst - „zwaarwichtige belangen van de onderneming of van de direct bij de onderneming betrokken belanghebbenden zich daartegen verzetten” kan ermee worden volstaan de beslissing achteraf mee te delen en de OR advies te vragen over de uitvoering van de beslissing onder opgave van de „zwaarwichtige belangen” welke zich tegen eerdere kennisgeving hebben verzet (art. 25).

Voor een aantal belangrijke beslissingen t.a.v. het sociaal beleid in de onderneming moet het advies van de OR worden gevraagd zonder dat een dergelijke ontsnappingsclausule bestaat. Het gaat hier om kwesties als tarief- en beloningsregeling, opleiding, beoordelingssysteem, bedrijfsmaatschappelijk werk en de hoofdlijnen van het aanstellings-, ontslag- en promotiebeleid (art. 26). Ook deze onderwerpen zijn nauwkeurig in de wet opgesomd omdat, volgens de M.v.T., de ondernemer, waar het om zo'n belangrijke verplichting gaat, er recht op heeft te weten waar hij aan toe is.

Tenslotte wordt, in afwijking van het SER-advies, aan de OR ook een zekere beslissingsbevoegdheid toegekend. Tenzij deze onderwerpen bij CAO zijn geregeld, is voor de vaststelling of wijziging van het arbeidsreglement, pensioen-, bedrijfsspaar- of winstdelingsregelingen de instemming van de OR nodig (art. 27). Door de 2e Kamer is deze bepaling uitgebreid. Ook vakantie- en werktijdregelingen en maatregelen op het gebied van de veiligheid, gezondheid en hygiëne hebben de instemming van de OR nodig. Een verdere uitbreiding van deze onderwerpen heeft in de 2e Kamer geen meerderheid kunnen behalen.

Het wetsontwerp bevat voorts een geschillenregeling en een regeling voor de bedrijfscommissies van de SER, die ook onder de huidige wet reeds belast zijn met de behandeling van aangelegenheden betreffende de tot hun ressort behorende ondernemingsraden. De SER had geadviseerd ook de beslechting van geschillen aan deze commissies op te dragen, met de ondernemingskamer van het Hof te Amsterdam als beroepsinstantie. In het wetsontwerp wordt de beslissing over geschillen m.b.t. de instelling van een OR, de bevoegdheden

van de OR etc. in handen gelegd van een instantie, die volgens de M.v.T. reeds een grote ervaring heeft met geschillen op sociaal gebied: de kantonrechter. Wel dient men, alvorens zich tot de rechter te wenden, de bemiddeling van de bedrijfscommissie in te roepen (art. 36).

Ook van dit ontwerp kan niet gezegd worden dat de wetgever erg driest te werk is gegaan. De uiteindelijke beslissing over het te voeren ondernemingsbeleid blijft bij de ondernemingsleiding; het negeren van het advies van de OR heeft juridisch geen gevolgen. De advies- en beslissingsbevoegdheden van art. 26 en art. 27 m.b.t. het sociaal beleid in de onderneming behoeven niet een uitbreiding van de werknemersinvloed te betekenen, maar betreffen eigenlijk de wijze waarop deze invloed is georganiseerd. Het gaat hier nl. om onderwerpen welke ook bij CAO geregeld kunnen worden en misschien beter bij CAO geregeld kunnen worden, omdat de OR wel het recht heeft regelingen op dit gebied tegen te houden, maar omtrent de invoering slechts vrijblijvende voorstellen kan doen.

2.4 De nieuwe wettelijke regeling van de Raad van Commissarissen bij grote N.V.'s

(Het ontwerp van wet tot wijziging van het Wetboek van Koophandel (voorzieningen met betrekking tot de structuur der naamloze en besloten vennootschap); No. 10751)

De voorstellen welke beogen de arbeiders van een onderneming invloed toe te kennen op de vaststelling van het ondernemingsbeleid richten zich, evenals in Duitsland, op een herziening van de vennootschapsstructuur en wel door de factor arbeid mee te laten beslissen over de samenstelling van de directie en/of commissarissen. In het meest omstreden deel van het Rapport Verdam had de kleinst mogelijke meerderheid van de commissie zich uitgesproken voor een regeling, waarbij N.V.'s met beursnotering verplicht zouden zijn in de Raad van Commissarissen (R.v.C.) tenminste één lid door de werknemers te doen benoemen. Aan dit College zou dan de benoeming van het bestuur zijn opgedragen, terwijl de vaststelling van de jaarrekening en van een aantal belangrijke ondernemingsbeslissingen aan zijn goedkeuring zou zijn onderworpen.

Zoals was te voorzien heeft het SER-advies over dit onderdeel het langst op zich laten wachten, maar, anders dan verwacht, was het advies eenstemmig. Nadat de vakbonden in juli '69 hadden voorgesteld alle leden van de R.v.C. te laten benoemen door een kiescollege paritair samengesteld uit aandeelhouders en personeel kwam, op initiatief van de kroonleden van de SER, in september '69 een compromis tot stand. Dit voorstel hield o.m. in dat de benoeming van de R.v.C. bij grote N.V.'s door coöptatie zou plaatsvinden, waarbij echter aan de factoren kapitaal en arbeid door middel van voordrachts- en vetorechten een gelijke invloed wordt toegekend⁷). Dit voorstel is thans in een wetsontwerp uitgewerkt⁸).

⁷) Een soortgelijk voorstel was gelanceerd door Blaisse, E. S. B. 1965, blz. 479 en Schobre, Mensen en Mandaten, Deventer 1966, blz. 206.

⁸) Zie over het SER-advies, Verdam en Löwensteyn, De Naamloze Vennootschap, jaargang 47, no. 9, dec. 1969 en over het wetsontwerp de Die, S.E.W., 18e jaargang no. 9, sept. 1970 en Posthumus Meyjes, T.V.V.S., 13e jaargang no. 11, nov. 1970.

Naast enige reeds door de Commissie Verdam aanbevolen wetsbepalingen ter verbetering van de rechtspositie van de certificaathouder en een geclausuleerde verplichting van het bestuur en de raad van commissarissen om de algemene vergadering van aandeelhouders alle verlangde inlichtingen te verschaffen, geeft het wetsontwerp voornamelijk regels voor de R.v.C. Een aantal bepalingen (de nieuwe artikelen 50-50d van het W.v.K.) hebben betrekking op de *R.v.C. in het algemeen*. De taak van dit college wordt omschreven als toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in de vennootschap en de met haar verbonden onderneming. De R.v.C. staat het bestuur met raad terzijde. Commissarissen moeten zich bij de vervulling van hun taak richten naar het belang van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming (art. 50). De door de commissie Verdam voorgestelde verwijzing naar het „kader van het algemeen belang” is niet in het wetsontwerp overgenomen. Voorts stelt de wet een leeftijdsgrens van 72 jaar, welke bij de statuten lager kan worden gesteld.

De kern van de wet zijn de artikelen 52c - 52o W.v.K., samen vormende de nieuwe *par. 6: Van de Raad van Commissarissen bij de grote naamloze vennootschap*. De regeling zal gelden voor de N.V. (krachtens verwijzingsbepalingen ook voor de hieronder (3.2.) te bespreken Besloten Vennootschap) met een eigen vermogen (geplaatst kapitaal + reserves volgens de balans) van 10 miljoen gulden, tenminste 100 arbeiders en een krachtens wettelijke verplichting ingestelde ondernemingsraad. De SER had voorgesteld een ontheffingsmogelijkheid in het leven te roepen voor bijv. dochtermaatschappijen en vennootschappen welke uit een oogpunt van beheer, dienstverlening of bestuur internationaal zijn georiënteerd. Het wetsontwerp introduceert eveneens een ontheffingsmogelijkheid op verzoek, maar zondert reeds bij voorbaat een aantal categorieën van vennootschappen van de wettelijke regeling uit.

Hoewel het niet mijn bedoeling is in dit artikel detailkritiek te leveren moet het mij toch van het hart dat ik deze wettelijke regeling weinig geslaagd vind. Eerst na herhaalde lezing en raadpleging van de toelichting ben ik er achter gekomen op welke vennootschappen de regeling nu wel en op welke deze niet van toepassing is. Te voorzien valt bovendien dat de regeling in het parlement nader zal worden geamendeerd. Zo wordt bijv. de dochtervennootschap van de regeling uitgezonderd als de moeder-vennootschap onder de regeling valt. Volgens de M.v.T. is het voldoende, dat de regeling van toepassing is op de top N.V. waar het centrale beleid wordt bepaald. Naar mijn mening gaat deze premisse in veel gevallen niet op. Of het beleid van een werkmaatschappij inderdaad wordt bepaald in de Holding N.V. is namelijk afhankelijk van statutaire en buiten-statutaire regels en van de contractuele verhoudingen tussen moeder- en dochter-N.V. Daarom zal van geval tot geval moeten worden nagegaan of de beoogde invloed van de werknemers (en aandeelhouders) tot uiting zal moeten komen in de R.v.C. van de holding, in die van de dochter dan wel in beide. Soortgelijke opmerkingen zouden zijn te maken over de bepalingen waarbij internationaal georiënteerde ondernemingen van de toepassing der regels worden uitgesloten. Het zou mijns inziens dan ook verstandiger zijn deze gecompliceerde, ondoorzichtige en on-

volledige regeling uit de wet te schrappen en aan de in art.52 f geopende ontheffingsmogelijkheid criteria toe te voegen welke de minister bij zijn ontheffingsbeleid in acht dient te nemen.

Voor de vennootschappen nu, die onder de regeling vallen, gelden bijzondere voorschriften voor de *benoeming* van de R.v.C. Dit college dient te bestaan uit tenminste 3 personen, die worden benoemd door de Raad van Commissarissen zelf (coöptatie). De Algemene Vergadering van aandeelhouders (A.V.), de Ondernemingsraad (OR)⁹⁾ en het bestuur kunnen aanbevelingen doen. De R.v.C. geeft kennis aan A.V. en OR van de persoon die hij wenst te benoemen. Deze kunnen bezwaar maken tegen de benoeming, hetzij o.g.v. „de verwachting dat de voorgedragen persoon ongeschikt zal zijn voor de vervulling van zijn taak”, hetzij op grond van de omstandigheid, dat in geval de benoeming plaats vindt, de R.v.C. „niet naar behoren zal zijn samengesteld”. De R.v.C. kan hiertegen in beroep gaan bij de SER die, gehoord de R.v.C. en de door de A.V. en OR aangewezen vertegenwoordigers, het bezwaar ongegrond kan verklaren (art. 52 h).

Personen die in dienst zijn van de vennootschap of van een rechtspersoon, die direct of indirect 50% van de aandelen der vennootschap houdt, dan wel in dienst van een werknemersorganisatie, welke CAO's met de onderneming pleegt af te sluiten, kunnen niet tot commissaris worden benoemd. Dit, aldus de toelichting, omdat deze personen in het algemeen niet geacht kunnen worden voldoende vrij en onafhankelijk te staan tegenover de leiding van de vennootschap en haar personeel. Ditzelfde geldt, naar mijn mening, voor aandeelhouders en ex-bestuurders. De commissaris treedt 4 jaar na zijn benoeming af. Tussentijds ontslag kan alleen door de Ondernemingskamer van het Hof geschieden op verzoek van de A.V., de OR of de vennootschap (art. 52 j en k).

De aldus benoemde R.v.C. heeft bijzondere *bevoegdheden*. In de eerste plaats m.b.t. de jaarrekening. Volgens het hierboven (2.1.) besproken wetsontwerp dient het bestuur binnen 6 maanden na afloop van het boekjaar de jaarrekening op te maken en aan de Algemene Vergadering ter vaststelling voor te leggen (nieuw art. 42 W.v.K.). De jaarrekening, of een vereenvoudigde versie daarvan, dient in de OR, zo die er is, te worden besproken (zie 2.3). Bij vennootschappen, die onder de regeling vallen, geschiedt de vaststelling door de R.v.C.; wel is daarna goedkeuring van de A.V. nodig (nieuw art. 52 m jo. art. 42 W.v.K.). Ook benoeming en ontslag van bestuurders zal bij deze vennootschappen door de R.v.C. geschieden. De benoeming kan niet door een voordracht worden beperkt. Voor het ontslag dient de A.V. te worden gehoord (art. 52 l). Echter voor Nederlandse dochterondernemingen van buitenlandse bedrijven blijft de beslissing omtrent benoeming en ontslag van de directie bij de moedermaatschappij berusten.

Voorts is voor een aantal belangrijke bestuursbesluiten de goedkeuring van de R.v.C. nodig, zoals emissie, certificering en inkoop van eigen aandelen, aanvragen of intrekken van beursnotering, duurzame samenwerking met een

⁹⁾ De SER had voorgesteld: „de gekozen leden van de OR”. Tegen deze afwijking is door de vakcentrales al geïnterced.

andere onderneming of beëindiging daarvan, indien deze beslissingen van ingrijpende betekenis zijn, deelneming in andere vennootschappen of investeringen, indien deze een bedrag betreffen van tenminste 1/4 van het eigen vermogen, statutenwijziging, ontbinding, faillissementsaanvragen, beëindiging van de dienstbetrekking van een aanmerkelijk aantal arbeiders of ingrijpende wijzigingen in hun arbeidsomstandigheden.

Binnen een half jaar na inwerkingtreding van de wet dienen vennootschappen, die aan de voorwaarden voor toepassing voldoen, hiervan opgave te doen bij het handelsregister. Teneinde de regelmatige wisseling van vennootschappelijk regiem te vermijden, zal de regeling eerst van toepassing zijn als gedurende 3 jaar bovenbedoelde opgave is gedaan. Voor procedures m.b.t. de opgave en doorhaling daarvan is de Ondernemingskamer van het Hof te Amsterdam aangewezen. In de M.v.T. wordt opgemerkt dat nader wordt onderzocht of de regeling zonder meer van toepassing kan zijn op overheidsbedrijven in N.V.-vorm en op bedrijven, waarin de overheid deelneemt. Voorshands is de Nederlandse Bank N.V. reeds van het doen van opgave vrijgesteld (art. VII) en opent art. 52 h lid 3 de mogelijkheid, dat bij statuten wordt bepaald, dat max. 1/3 der commissarissen van overheidswege wordt benoemd.

Voor de invoering van de nieuwe wet is het bedrijfsleven een ruime overgangstermijn gelaten. Deze komt er op neer, dat op vennootschappen, die ten tijde van de inwerkingtreding van de wet reeds een jaar aan de voorwaarden voor toepassing voldoen, de regeling van toepassing zal zijn nadat ze 2 jaar opgave hebben gedaan. Vanaf dat moment krijgt de R.v.C. de bijzondere bevoegdheden en bij vacatures, bijv. i.v.m. de zittingstermijn van 4 jaar, vindt de benoeming volgens de nieuwe procedure plaats. Bij vennootschappen die wel onder de regeling vallen maar geen R.v.C. hebben, zal de benoeming door de A.V. geschieden, behoudens bezwaren van de OR, waarvoor een analoge regeling geldt als bovenbeschreven.

ad 3. Vernieuwingen als gevolg van de harmonisatie van het Europese Vennootschapsrecht

3.1 Het wetsontwerp tot aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan de eerste E.E.G. richtlijn No. 10400

Zoals hierboven (3) opgemerkt, had de eerste richtlijn van de E.E.G. betrekking op drie onderwerpen, nl. de openbaarmaking van gegevens betreffende de vennootschap, de rechtsgeldigheid van de verbintenissen van de vennootschap en de nietigheid van de vennootschap. Met vennootschap wordt in de richtlijn t.a.v. Nederland bedoeld de N.V. en de Commanditaire Vennootschap op aandelen. Onder de gegevens, waarvan openbaarmaking moet plaatsvinden, vermeldt art. 2 van de richtlijn de balans en de winst- en verliesrekening. De consequenties hiervan zijn voor het Nederlands vennootschapsrecht zo ingrijpend, dat in de richtlijn hiervoor een bijzondere regeling is opgenomen. Door de Minister van justitie is hierover advies gevraagd van de Commissie Vennootschapsrecht onder voorzitterschap van Prof. van der

Grinten. Het advies heeft geleid tot de indiening van een afzonderlijk wetsontwerp (3.2.). De overige onderwerpen zijn geregeld in het hier te bespreken aanpassingsontwerp. Ik volg daarbij de indeling van de richtlijn.

De voorschriften m.b.t. de openbaarmaking van gegevens noodzaken - behoudens de zojuist genoemde publicatieplicht van de jaarrekening - niet tot belangrijke wijzigingen in ons recht. Op een enkel punt zijn de Nederlandse voorschriften aangepast. Zo zal na een statutenwijziging niet met de publicatie van de wijziging kunnen worden volstaan, maar zal een integrale tekst van de statuten moeten worden gepubliceerd, hetgeen de raadpleging zal vergemakkelijken. (nieuw lid 3 van artikel 19 Handelsregisterwet). Ook in de wijze van publicatie zijn slechts kleine wijzigingen aangebracht. Dat deze gegevens bij het handelsregister moeten worden gedeponeerd, dat voor elke vennootschap een apart dossier wordt aangelegd en dat afschriften tegen kostprijs ter beschikking worden gesteld, komt overeen met de geldende voorschriften. Nieuw is de bepaling waarbij de secretaris van de Kamer van Koophandel belast wordt met de bekendmaking van de bij het handelsregister gedeponeerde gegevens in de Nederlandse Staatscourant (nieuw art. 30a Handelsregisterwet).

Onder het huidige recht was de N.V. reeds verplicht in de uitgaande stukken (m.u.v. telegrammen en reclames) de naam en de vestigingsplaats te vermelden. Nieuw is de verplichting om in brieven en orders bovendien te vermelden een handelsregister waar de vennootschap is ingeschreven en het nummer waaronder de inschrijving bekend is (nieuw 1e lid van art. 37 c W.v.K.). De belangrijkste wijzigingen welke door dit wetsontwerp in ons recht zullen worden aangebracht betreffende gevolgen van de *overschrijding van bevoegdheid van de organen van de N.V.* bij het aangaan van verbintenissen. Naar huidig recht hebben beperkingen van de bevoegdheden van het bestuur van een vennootschap externe werking. Dit houdt in, dat de vennootschap tegenover de derde, die van deze beperkingen op de hoogte is of door publicatie daarvan op de hoogte kon zijn, niet gebonden is als het bestuur bij het aangaan van verbintenissen zijn bevoegdheid overschrijdt.

Het thans op grond van de richtlijn in het aanpassingsontwerp voor de N.V. en de B.V. geïntroduceerde systeem heeft een tegengesteld uitgangspunt. In beginsel dient niet de derde, maar de vennootschap zelf de gevolgen te dragen van de bevoegdheidsoverschrijding van haar organen. De nieuwe regeling komt er op neer dat rechtshandelingen, welke *buiten het statutair omschreven doel* vallen, de N.V. wel binden, tenzij de vennootschap bewijst, dat de derde wist dat het doel werd overschreden of dat hij daarvan niet onkundig kon zijn (nieuw art. 36 h W.v.K.). Volgens de richtlijn is publicatie van het doel in de statuten hiervoor geen voldoende bewijs. Overschrijdt het orgaan zijn *wettelijke bevoegdheden* dan is de N.V. niet gebonden. *Statutaire beperkingen van deze bevoegdheden* echter, bijvoorbeeld de bepaling dat voor bepaalde bestuurshandelingen de toestemming van de Raad van Commissarissen nodig is, of dat voor het verrichten van rechtshandelingen waarmee een bepaald bedrag is gemoeid de handtekening van 2 directeuren is vereist, hebben uitsluitend interne werking (nieuw art. 47b, W.v.K.). Indien bestuurders deze statutaire regels overschrijden, moet de vennootschap te-

genover de derde de gevolgen daarvan dragen. Wel is de bestuurder tegenover de vennootschap aansprakelijk.

Derden, die met een N.V. handelen, moeten wel de Nederlandse wet kennen, maar behoeven niet langer een onderzoek in te stellen naar de vaak ingewikkelde statutaire regelingen van de vertegenwoordigingsbevoegdheid van het bestuur. De richtlijn staat slechts één uitzondering toe, waarvan door de Nederlandse wetgever ook gebruik is gemaakt. Deze betreft het *aantal personen* dat bevoegd is de N.V. te vertegenwoordigen. In het algemeen is, indien er meer bestuurders zijn, elke bestuurder bevoegd de vennootschap te vertegenwoordigen, doch de statuten kunnen bepalen, dat de *algemene vertegenwoordigingsbevoegdheid* berust bij één bepaalde bestuurder of bij twee of meer personen gezamenlijk. Dit kunnen zijn twee directeurs, maar ook bijv. een directeur en een procuratiehouder. Op deze bepalingen kan, indien ze op de hierboven vermelde wijze zijn gepubliceerd, tegenover derden een beroep worden gedaan (nieuw art. 47 a W.v.K. jo art. 31 Handelsregisterwet). Wil men dus een situatie uitsluiten, dat één directeur het gehele bedrijf rechtsgeldig kan verkopen, dan zal een bepaling als bovenbedoeld in de statuten moeten worden opgenomen. Deze moet dan wel betrekking hebben op de algemene vertegenwoordigingsbevoegdheid, ongeacht de aard van de rechtshandeling en ongeacht het bedrag dat ermee is gemoeid.

De nieuwe bepalingen m.b.t. de *nietigheid van de N.V.*, welke beogen de belangen van derden te beschermen, hebben voor ons recht weinig praktische betekenis. De oprichting van een N.V. vereist in ons land de inschakeling van een notaris, terwijl bovendien departementale controle plaats vindt. Dit brengt mee dat nietige N.V.'s in ons land zelden of nooit voorkomen. De nieuwe regeling komt er op neer, dat indien de akte van oprichting door een notaris is opgemaakt en een departementale verklaring van geen bezwaar is verkregen, van nietigheid of vernietigbaarheid geen sprake meer kan zijn. Wel kan in een zeer beperkt aantal gevallen de vennootschap door de rechter worden ontbonden, doch deze beslissing heeft dan geen terugwerkende kracht.

Zoals hierboven opgemerkt, hebben de in deze paragraaf vermelde wijzigingen betrekking op de N.V. (door verwijzingsbepalingen in het hieronder te bespreken ontwerp straks ook op de Besloten Vennootschap) en op de commanditaire vennootschap op aandelen. Deze rechtsvorm komt in ons land weinig voor, doch teneinde te voorkomen, dat deze vennootschap „vluchthaven” zou worden voor ondernemingen, die niet aan de eisen willen voldoen welke deze en volgende richtlijnen stellen, zal aanpassing van de wetgeving toch moeten plaatsvinden. De M.v.T. heeft daarvoor een afzonderlijk wetsontwerp aangekondigd.

3.2 Het wetsontwerp regeling van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid; controle en publicatie van de jaarrekening No. 10689

Het laatste in dit artikel te bespreken wetsontwerp¹⁰⁾ brengt in het Neder-

¹⁰⁾ Zie voor een uitvoerige bespreking Sanders, v.d. Grinten en Hellema, De Naamloze Vennootschap, jaargang 48, No. 4/5, juli/aug. 1970, blz. 57-75, Brenninkmeijer, W.P.N.R. No. 5099, 3 oktober '70 en Löwensteyn en Boukema in V.V.S., Alg. Deel I F

landse recht een aantal belangrijke vernieuwingen. Het introduceert een nieuwe rechtspersoonsvorm; tevens voert het wetsontwerp een nieuwe regeling in voor de controle en de publicatie van de jaarrekening. Beide regelingen zijn een gevolg van het voorschrift van de eerste richtlijn, waarbij voor N.V.'s de verplichting wordt ingevoerd tot publicatie van hun jaarrekening. Het is van meet af aan de bedoeling geweest de kleine vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, zoals de Duitse G.m.b.H. en de Franse S.a.r.l. voorlopig van deze verplichting uit te sluiten. Daar het Nederlandse recht zo'n vennootschapsvorm niet kent, zijn in de richtlijn N.V.'s die aan bepaalde voorwaarden voldoen eveneens van publicatie vrijgesteld. De belangrijkste voorwaarde is wel, dat deze N.V. geen aandelen of certificaten aan toonder in omloop heeft en dat overigens voor overdracht van aandelen de goedkeuring van de vennootschap nodig is.

De Nederlandse wetgever heeft echter dit punt enigszins anders uitgewerkt, namelijk door een nieuwe vennootschapsvorm in te voeren, waaraan de naam besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (B.V.) is gegeven. De M.v.T. wijst er op, dat verdere E.E.G. richtlijnen te verwachten zijn, waarbij de mogelijkheid bestaat, dat uiteenlopende regels zullen worden gegeven voor het N.V.- en B.V. type. Dit brengt mee, dat de B.V. die thans vrijwel een copie is van de N.V. in de toekomst aanzienlijk daarvan zal kunnen gaan afwijken.

Het eerste in het leven geroepen verschil betreft, zoals gezegd, de publicatieplicht, waarbij de N.V., behoudens een uitzondering voor dochtervennootschappen in een concern, wel tot publicatie van haar jaarstukken verplicht is en de B.V., behoudens enige belangrijke uitzonderingen, geen publicatieplicht heeft.

3.2.1 De besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (B.V.)

Evenals de N.V. is de B.V. een rechtspersoonlijkheid bezittende vennootschap met een in aandelen verdeeld kapitaal (nieuw art. 57 W.v.K.). Oprichting geschiedt op dezelfde wijze als bij de N.V. Bestaande N.V.'s kunnen zich omzetten in een B.V. op dezelfde wijze als waarop statutenwijziging moet geschieden¹¹); dus een besluit van de algemene vergadering van aandeelhouders, notariële akte en een verklaring van geen bezwaar van de minister van justitie.

Voor zo'n omzetting zullen de statuten moeten worden aangepast aan de voorschriften welke voor de B.V. gelden. Dit betreft vooral voorschriften m.b.t. de aandelen. Een B.V. mag geen aandeebewijzen in omloop hebben; toonder-aandelen zijn dus uitgesloten. Ook certificaten aan toonder zijn niet toegelaten. De wet bepaalt, dat de rechten op aandelen, waarvan aandeebewijzen of certificaten in omloop zijn, niet mogen worden uitgeoefend (nieuw artt. 57 f laatste lid en 57 p). Het bestuur is verplicht een aandeelhoudersregister aan te houden, waarin de namen en adressen van alle aandeelhouders zijn opgenomen. Aandeelhouders hebben recht tot inzage; voor wat betreft

¹¹) In het nieuwe art. 36 m W.v.K. is het spiegelbeeld opgenomen, nl. de in de toekomst waarschijnlijk meer toegepaste omzetting van een B.V. in een N.V.

de gegevens omtrent niet volgestorte aandelen is het register voor iedereen ter inzage. Afschriften of uittreksels worden verstrekt tegen kostprijs (art. 57 k).

De overdracht van aandelen is aan beperkingen onderhevig. Artikel 57 l bevat een uitgebreide regeling, welke veel gelijkenis vertoont met de „blokkeeringsclausules” zoals we deze in de statuten van sommige N.V.'s aantreffen. Deze regeling komt op het volgende neer. In beginsel moet een aandeelhouder die zijn aandelen wil overdragen hiervoor goedkeuring vragen aan de Algemene Vergadering of een ander bij de statuten daartoe aangewezen orgaan, met vermelding van prijs en de naam van de gegadigde. Goedkeuring mag alleen geweigerd worden als daarbij tevens opgave geschiedt van anderen, die bereid zijn de aandelen tegen contante betaling van de prijs over te nemen. De statuten kunnen bepalen dat, indien deze gegadigden de prijs te hoog vinden, de prijs door deskundigen kan worden vastgesteld, waarna de aanbieder het recht heeft zijn verzoek in te trekken. Voor al deze mededelingen en beslissingen gelden termijnen en andere procedurevoorschriften.

Goedkeuring is niet nodig indien de aandeelhouder zijn aandelen wenst over te dragen aan zijn echtgenoot of aan zijn bloed- of aanverwanten of adoptief verwanten in de rechte lijn of in de zijlijn in de tweede graad. Statutair kan deze familiekring nog enigszins worden uitgebreid. Voorts kan - en op dit punt wijkt de wet duidelijk van de richtlijn af - goedkeuring achterwege blijven als de statuten een regeling bevatten, dat een aandeelhouder, die zijn aandelen wil vervreemden, deze eerst moet aanbieden aan zijn mede-aandeelhouders resp. aan de vennootschap.

De bepalingen met betrekking tot het bestuur en toezicht zijn gelijk aan die bij de N.V. inclusief de hiervoor onder 2.4 besproken regeling voor de Raad van Commissarissen bij de grote N.V. Dit geldt ook, behoudens een klein verschil, m.b.t. de bijeenroeping voor de Algemene Vergadering en de ontbinding van de B.V. De regeling welke wordt gegeven voor de jaarrekening komt hieronder ter sprake.

3.2.2 *Controle en publicatie van de jaarrekening bij de Naamloze- en Besloten Vennootschap*

De bepalingen m.b.t. de verslaggeving van de onderneming zijn nogal verspreid in de wetgeving opgenomen. Voorschriften voor de *inhoud* van de jaarrekening zijn opgenomen in het hiervoor onder 2.1. besproken wetsontwerp op de jaarrekening van ondernemingen. Dit ontwerp bevat eveneens regels m.b.t. de *opstelling* en *vaststelling* van de jaarrekening, doch deze zijn gewijzigd bij het onder 2.4. besproken wetsontwerp. Ook de regeling van de *controle* en *publicatie* is herhaaldelijk gewijzigd. De regeling, zoals deze thans is geworden, luidt verschillend voor de N.V. en de B.V.

De Algemene Vergadering van aandeelhouders van een *naamloze vennootschap* dient een registeraccountant^{1 2)} te benoemen, teneinde regelmatig toezicht te houden op de administratie, alsmede om de door het bestuur opge-

^{1 2)} In de wet wordt met registeraccountant steeds gelijkgesteld de door de minister van economische zaken toegelaten buitenlandse deskundige.

maakte balans en winst- en verliesrekening te onderzoeken en daarover verslag uit te brengen aan de A.V. (nieuw art. 42 a W.v.K.) Over deze accountantsverklaring heb ik hiervoor (2.1.) reeds gesproken. De N.V. is verplicht de jaarrekening en de accountantsverklaring te publiceren door deponering binnen 8 dagen na vaststelling bij het handelsregister.

Op deze algemene publicatieplicht geldt een bijzonder ingewikkeld geregelde uitzondering, welke er op neerkomt, dat een dochter N.V. niet hoeft te publiceren indien in de toelichting op de jaarrekening van de moeder de jaarrekening van deze N.V. overeenkomstig art. 13 van de Wet op de jaarrekening is opgenomen, hetzij als afzonderlijke jaarrekening, hetzij in de vorm van een geconsolideerde jaarrekening. Tevens dient de moeder zich dan hoofdelijk aansprakelijk te stellen voor de verbintenissen die de dochter N.V. zal aangaan. Voor dochter-N.V.'s, wier werkterrein (nagenoeg) uitsluitend buiten Nederland is gelegen, vervalt in bepaalde gevallen deze laatste verplichting. Aldus de hier verkort weergegeven regeling van het nieuwe art. 42 c W.v.K., welke m.i. lijnrecht in strijd is met de eerste richtlijn waarin iedere N.V. tot publicatie verplicht wordt.

De *besloten vennootschap* is in beginsel niet tot publicatie van haar jaarrekening en accountantsverklaring verplicht. Deze vrijstelling geldt echter niet indien de vennootschap het bank- of verzekeringsbedrijf uitoefent of (certificaten van) obligaties aan toonder in omloop heeft (nieuwe art. 57 u W.v.K.). Bovendien is de B.V. waarvan de som der activa op de balans f 8 miljoen of meer bedraagt en tevens 100 of meer arbeiders in dienst heeft, verplicht tot publicatie van haar *balans* en de toelichting, alsmede van het daarop betrekking hebbende deel van de accountantsverklaring. In deze gepubliceerde balans behoeven niet te worden vermeld de gegevens, bedoeld in de wet op de jaarrekening onder art. 20 lid 2 sub d. (namen van prioriteitsaandeelhouders), art. 21 (aantal en soort preferente aandelen, winstbewijzen e.d.) en art. 22 lid 4 (de conversievoorwaarden, indien converteerbare obligaties zijn uitgegeven).

De algemene vergadering *kan een deskundige* benoemen voor toezicht op de administratie en om de A.V. verslag uit te brengen omtrent de jaarrekening. Deze deskundige behoeft geen registeraccountant te zijn. Dit is anders, indien de B.V. tot gehele of gedeeltelijke publicatie van haar jaarrekening verplicht is of indien het geplaatst kapitaal f 500.000 of meer bedraagt. In die gevallen *moet steeds een registeraccountant* (of een toegelaten buitenlandse accountant) worden benoemd. In alle gevallen waarin tot benoeming wordt overgegaan is de deskundige gerechtigd tot inzage van de administratie terwijl de waarden der vennootschap hem desverlangd moeten worden getoond. Wel is het hem verboden om datgene wat hem daardoor blijkt of wordt medegedeeld, verder bekend te maken dan zijn opdracht met zich meebrengt. Zijn bezoldiging komt ten laste van de vennootschap. Hij dient zijn verslag ter kennis te brengen van de R.v.C. (nieuw art. 42 a en 57 s W.v.K.).

De *inwerkingtreding* van de wet zal nader bij K.B. worden bepaald. De voorschriften met betrekking tot de publicatie van de jaarrekening van de N.V.'s worden eerst 18 maanden na inwerkingtreden van de wet van kracht.

In die tijd zullen N.V.'s waarvoor dat zin heeft zich in een B.V. kunnen omzetten. De publicatieplicht voor de B.V. en de daarmee samenhangende voorschriften voor toezicht en controle op de jaarrekening treden 2 jaar na het van kracht worden van de wet in werking en de plicht tot publicatie van de accountantsverklaring zelfs pas na 3 jaar. Op deze wijze wordt enerzijds aan de besloten vennootschap gelegenheid gegeven haar administratie op controle door een registeraccountant in te stellen - de M.v.T. acht het waarschijnlijk dat de administratie van een aantal vennootschappen niet aan zodanige eisen voldoet, dat de accountant een positieve verklaring zonder voorbehoud kan geven - anderzijds kunnen de registeraccountants zich voorbereiden op de niet onbelangrijke uitbreiding van hun werkzaamheden welke de regeling van het wetsontwerp met zich mee zal brengen.

In het voorgaande is een globaal overzicht gegeven van de zes wetsontwerpen welke tot herziening van het ondernemingsrecht zullen leiden. Hij, die zich nader wenst te oriënteren, raadplege de wetsontwerpen en verdere stukken onder de hierboven in de tekst aangegeven nummers of de losbladige Kluwer-uitgave: Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen, Algemeen Deel, waarin de kamerstukken, deels voorzien van commentaar, zijn opgenomen (No.'s I A, I B, blz. 13 e.v. I D en I F).